

פרשת וישלח תשע"ה

כיבוש ראשון

בראשית פרק לה

(א) ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברוך מפני עשו אחיך: (ב) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסרו את אלהי הנכר אשר בתככם והטירו והחליפו שמלתיכם: (ג) ונקומה ונעלה בית אל ונעשה שם מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי: (ד) ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכם: (ה) ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבתיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: (ו) ויבא יעקב לונה אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא וכל העם אשר עמו: (ז) ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו: (ח) ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: פ (ט) וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אתו: (י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: (יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצריך יצאו: (יב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ: (יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו: (יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן וישף עליה נסד ויצק עליה שמן: (טו) ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל:

רש"י

(ט) עוֹד - פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשוּבו: **ויברך אתו** - ברכת אבליים: (י) **לא יקרא שמך עוד יעקב** - לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד: (יא) **אני אל שדי** - שאני כדאי לברך, שהברכות שלי: **פרה ורבה** - על שם שעדיין לא נולד בנימין ואף על פי שכבר נתעברה ממנו: **גוי** - בנימין: **גוים** - מנשה ואפרים שעתידים לצאת מיוסף, והם במנין השבטים: **ומלכים** - שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין, שעדיין לא נולד. (ופסוק זה דרשו אבנר כשהמליך איש בושת, ואף השבטים דרשוהו וקרבו בנימין, דכתיב (שופטים כא א) איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה, וחזרו ואמרו אלמלא היה עולה מן השבטים לא היה הקב"ה אומר ליעקב ומלכים מחלצריך יצאו: **גוי וקהל גוים** - שגוים עתידים בניו להעשות כמנין הגוים שהם שבעים אומות, וכן כל הסנהדרין שבעים. דבר אחר שעתידים בניו להקריב איסור במות כגוים בימי אליהו): (יג) **במקום אשר דבר אתו** - איני יודע מה מלמדנו:

רמב"ל

(י) **שמך יעקב** - יאמר כי עתה עודך אתה נקרא יעקב, אף על פי שהחליף שמך שרו של עשו, כי הוא לא נשתלח לך להחליף את שמך, אבל מעתה לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, וזה טעם ויקרא את שמו ישראל. או ירמוז שקרא את שמו ישראל מוסף על יעקב, לא שיאסר להקרא יעקב: (יב) **ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה** - כאשר נתתיה להם כן אתננה לך, ירמוז זה לשבועה, כי להם נתנה בשבועה שלא יגרום החטא, אבל לו נתנה מתחלה בלא שבועה, וזהו שאומר בכל מקום (שמות לג א ועוד) אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב. או שיהיה הכפל הנבואה לו לשבועה, כאשר פירשתי כבר:

בראשית פרק לג

(יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר: (יט) ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה: (כ) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל:

רש"י

(ב) **ואת לאה וילדיה אחרונים** - אחרון אחרון חביב: (ג) **עבר לפנייהם** - אמר אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחילה:

צור המור לבראשית לכ. יח

אחר כן סיפר ויבא יעקב שלם. להורות שהשם יתברך הצילהו מעשו ומלבן, ואחר שנפרד מהם נמצא שלם בכל. ואם הוא שם המקום, אולי היו שנים. והנכון כי השלם שב אל יעקב, ורמז שכל עוד שהיה בחוצה לארץ לא היה שלם, לפי שהיא ארץ טמאה ואין השכינה שורה בחוצה לארץ (זוהר ח"א קמא), כמו שאמר להיות לך לאלהים ולזרעך אחריד (לעיל יז, ז), לרשתך את ארץ מגורידך (שם כח, ב), ולכן אמר ויבא יעקב שלם עיר שכם, לפי שהיה בארץ כנען:

ואמר ויחן את פני העיר. להורות שע"כ לפי שהיה ירא מעשו, וכן היה ירא לפי שהיה חוצה לארץ הוצרך לבנות לו בית ומגדל. אבל עכשיו שבא לארץ כנען וניצול מאחיו, אמר שלא רצה להכנס בעיר אלא שחנה מחוץ לעיר, ונטה שם אהלו ולא בנה בית. ולכן אמר שם ויצב שם מזבח (פסי' כ), כי מן הראוי שיעשה זה המזבח מיד כשניצל מעשו ובנה בית בסכות. אבל הטעם בזה לפי שהיה בח"ל ואינו מקום ראוי לבנות מזבח, כמוזכר במזבח בני גד. ולכן עכשיו שהיה בארץ ישראל אמר ויצב שם מזבח, שם ולא במקום אחר. ושם הודה לה' על טובות גמלתהו, ויקרא לו אל אלהי ישראל, להורות שלו היכולת, וזהו אל. והראה יכולתו וגבורתו בהיותו אל אלהי ישראל, משגיח עליו ומצילו, וזהו ויקרא יעקב לאל אלהי ישראל במזבח:

מלבי"ם לבראשית לג, יח-כ

למה ספר שבא שלם, ושחנה את פני העיר, ושקנה את חלקת השדה במאה קשיטה, ומז"ש שקרא למזבח בשם אל:

(יח) **ויבא יעקב שלם**. טרם יבא לספר ענין דינה יגיד מדוע קרה לו זה, שזה היה על שיעקב לא קיים נדרו שנדר אם יהיה אלהים עמדי וכו' והאבן הזאת וגו' יהיה בית אלהים, ואחר את נדרו וכמ"ש חז"ל. וע"ז הקדים שהתנאים שהתנה בעת הנדר כלם נתקיימו, שמה שהתנה שישמרהו ה' בגופו ובממונו ובתורתו, כמ"ש ושמרני בדרך הזה שהוא שמירת הגוף, ונתן לי לחם לאכל וכו' הוא שמירת הממון, והיה ה' לי לאלהים הוא שמירת תורתו, וכ"ז נתקיים כי בא יעקב שלם בכל דבר, וכמ"ש חז"ל שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו, ר"ל שהגם שהיה צולע על ירכו נתרפא, והגם שנתן מתנות לעשו, נתמלא החסרון תיכף בסכות, והגם ששרו של עשו רצה להחטיאו, עמד באמונתו, וגם אשר התנה ושבת בשלום אל בית אבי נתקיים ג"כ כי בא עיר שכם אשר בארץ כנען, ולפ"ז כבר נתחייב יעקב למלאות נדרו ללכת לבית אל ולהקים שם מזבח, והוא לא כן עשה, רק א[ויחן את פני העיר, שלא חנה שם כמו בסכות, ששכן במקום בפ"ע נבדל מן העיר ואנשיה, כי פה חנה לפני העיר מתערב עם אנשי העיר, כי קבע דירתו שם: